

**Hemşirelik Öğrencilerinin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklere
Göre Yaşadıkları Çocukluk Çağı Travmaları***

**Nursing Students' Childhood Trauma According to Some Socio-
Demographic Characteristics**

*Damla ÖZÇEVİK¹, Özlem Deniz GÜNEŞ¹, **Prof. Dr. Zuhal BAHAR²*

¹Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul, Türkiye.

² Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı İstanbul, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin bazı sosyo-demografik özelliklerine göre yaşadıkları çocukluk çağı travmalarını incelemektir.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipteki bu çalışma, bir Vakıf Üniversitesinin Hemşirelik Fakültesi'nde öğrenim gören 118 hemşirelik öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırma verileri, Kişisel Bilgi Formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği olmak üzere iki form ile toplanmıştır. Veriler Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis H testi, çoklu regresyon analizi ve Bonferroni Düzeltmeli Mann-Whitney U ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaş ortalaması 20.57 ± 1.40 'dır. Öğrencilerin Çocukluk Çağı Travmaları ölçek puan ortalaması 34.27 ± 9.15 'dir. Öğrencilerin cinsiyetleri, algılanan sosyal destek düzeyi ve aile tipi ile çocukluk çağı travmaları ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Yapılan regresyon analizi sonucunda, çocukluk çağı travmalarının %32.4'ünü algılanan sosyoekonomik düzey ve aile tipi değişkenlerinin açıkladığı belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Hemşirelik öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları, ölçekten alınan minimum ve maksimum değerler dikkate alındığında, düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Araştırmanın yapıldığı hemşirelik fakültesinde okuyan öğrencilere yönelik, iyileştirme programlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulguların, ülkemizde farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olan hemşirelik lisans öğrencileri üzerinde prevalans çalışması yapılarak, öğrencilerin desteklenmesine ilişkin stratejiler geliştireceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik Öğrencileri; Çocuk İstismarı; İhmal; Travma.

*Geliş Tarihi: 15.01.2019 / Kabul Tarihi: 07.02.2019

**Sorumlu Yazar: e-posta: zbahar@ku.edu.tr

ABSTRACT

Aim: The aim of this study was to determine nursing students' childhood trauma according to some socio-demographic characteristics.

Materials and Methods: This descriptive study was conducted with 118 nursing students studying at the Faculty of Nursing of a Foundation University. The data were collected using two forms: Personal Information Form and Childhood Trauma Questionnaire. The data were evaluated with Mann Whitney U, Kruskal Wallis, multiple regression analysis and Bonferroni Corrected Mann Whitney U.

Results: The mean age of the nursing students is 20.57 ± 1.40 . Students' Childhood Trauma Questionnaire mean score is 34.27 ± 9.15 . A statistically significant difference was found between the students' gender, perceived social support level and family type, and childhood trauma scale mean scores. As a result of the regression analysis, it was determined that 32.4% of childhood traumas explained by the perceived socioeconomic level and family type.

Conclusion and Recommendations: Nursing students' childhood traumas can be said to be low level when the minimum and maximum values take into account are taken from the scale. It is thought that it will contribute to improvement programs for students studying at the nursing faculty on research conducted. It was thought that the findings of this study could develop strategies to support nursing students by conducting prevalence studies of nursing undergraduate students who have different socio-demographic characteristics in our country

Key words: Nursing students; Child abuse; Neglect; Trauma.

GİRİŞ

Çocuk istismarı, farklı disiplinler tarafından incelenen bir sorun olup, her bir disiplin kendi bakış açısına göre adlandırır ve değerlendirir. Hukuk, bu kavramı suç bağlamında incelemek için “kötü muamele” terimini tercih ederken, psikologlar “ezilme ve örselenme” gibi kavramları kullanır ve bu travmatik deneyimin bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini incelerler (Bilim, 2012). Bu çalışmada, erişkin olan bireylerin çocukluklarında yaşadıkları ihmal ve istismar olaylarını tanımlamak için “çocukluk çağı travması” kavramı kullanılacaktır.

İstismar, çocukların sağlığına, yaşamına, gelişimine veya saygınlığına zarar ile sonuçlanan her türlü fiziksel, duygusal ve cinsel kötü davranışı ve diğer sömürüleri kapsar (WHO, 2006). İhmal ise, çocuktan sorumlu olan bireyin sorumluluğunu yerine getirmemesidir (Polat, 2001). İstismar ve ihmal sadece çocuklukta değil hayatın her döneminde ortaya çıkabilecek bir problemdir (Bozgün & Pekdoğan, 2017).

Çocuk istismarının sıklığı dünyada %1-10 olarak belirlenmiştir (Yolcuoğlu, 2010). Ulusal Çocuk İttifakı'nın verilerine göre, 2016 yılında, tahmini 1.750 çocuğun Amerika Birleşik Devletleri'nde istismar ve ihmalden öldüğü belirtilmiştir. ABD'de yılda yaklaşık 700.000 çocuk istismar edilmektedir. İhmal ise en yaygın kötü muamele biçimidir. İstismar veya ihmal yaşayan çocukların dörtte üçü (% 74.8) ihmal edilmiş; % 18.2'si fiziksel tacize ve % 8.5'i cinsel istismara maruz kalmıştır (U.S. Department of Health & Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, & Children's Bureau, 2018). Birleşik Krallık' ta yapılan bir araştırmada, katılımcıların çocukluklarında %7'sinin şiddetli fiziksel istismara, %6'sının ciddi fiziksel ihmale, %5'inin duygusal ihmale ve %10'unun cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir (May-Chahal & Cawson, 2005).

Avrupa bölgesindeki çocuklarda istismarın % 9.6'sı cinsel (erkek çocuklarda % 5.7, kız çocuklarda % 13.4), % 22.9'u fiziksel, % 29.1'i duygusal; ihmalin ise % 16.3'ü fiziksel, % 18.4'ü duygusal olarak bulunmuştur (WHO, 2013).

Ülkemizde, çocukların %65.72'sinin ebeveynleri tarafından fiziksel istismara uğradıkları ve istismar oranının %10-53 olduğu belirlenmiştir (Yolcuoğlu, 2010). Yaşları 7 ile 18 arasındaki çocukların %56'sı fiziksel, %49'u duygusal ve %10'u cinsel istismara tanık olmaktadır (Oral, Engin, & Büyükyazıcı, 2010). Aile içi şiddet durumu ve bu oranın yüksekliği göz önünde bulundurulduğunda, fiziksel istismar ile birlikte çocukların duygusal istismara da maruz kaldıkları düşünülürse; çocukların 2/3'si hem fiziksel hem de duygusal istismar ile karşılaşmaktadır (Erükçü, 2013).

Çocuk çağı travma yaşantıları birçok açıdan kişinin yetişkinlik yaşamını da etkilemektedir. İstismar davranışlarının, bireyin düşük benlik saygısı geliştirmede rol oynadığı bildirilmektedir (Özmert, 2006; Tıraşçı & Gören, 2007). Güneri Yöyen (2017)'in çalışmasında da, çocukluk çağı istismarının kişinin benlik saygısının düşmesine neden olduğu belirlenmiştir. Çocukluk dönemi istismarı, kişilerin gelecek yaşantılarında intihar ve kendine zarar verme davranışlarını etkilemektedir (Bernstein et al., 1994). İntihar girişiminde bulunanlarda, istismar öyküsü olduğu görülmüştür (Walker, Bonner, & Kaufman, 1988). İlgisizlik, soğukluk, reddetme, aşırı koruma, bağımsızlığa izin vermeme gibi olumsuz ebeveyn algısı olan bireylerin, yetişkinlikte çeşitli ruhsal bozukluklar yaşadığı öne sürülmüştür (Harris & Curtin, 2002; McGinn, Cukor, & Sanderson, 2005; Thimm, 2010). Duygusal istismara uğrayanların, uğramayanlara oranla daha az yakın ilişki kurabildikleri, bu kişilerarası ilişkilerde de daha yetersiz oldukları şeklindeki sonuç alınmıştır (Tencer, 2002).

Bireylerin çocukluk çağı travma yaşantıları ile ilişkili risk faktörleri, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, aile yapısı, kardeş sayısı, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve uzun süre yaşanan

yerdir (WHO, 2013). Cinsiyet çocuk istismarı için bir risk faktörüdür. Dünyada çocuk istismarı oranı kız çocuklarında %52 ve erkek çocuklarında %48 olarak saptanmıştır (Tirali, Oğuz, & Soydan, 2014). Yapılan bir araştırmaya göre, erkeklerin hem duygusal hem de cinsel istismar düzeyleri kızlarından yüksektir (Kalkan & Özbek, 2011). Başka bir araştırmada, erkeklerin çocukluk çağı travma toplam puanları, kadınların çocukluk çağı travma toplam puanlarından yüksek bulunmuştur (Güneri Yöyen, 2017). Buna karşın bazı çalışmalar, kadınların istismar yaşantısına erkeklerden daha fazla maruz kaldığını göstermektedir (Bilir, Arı, Dönmez, & Güneysu, 1991; Molnar, Buka, & Kessler, 2001). Erkeklerin fiziksel istismara; kadınların ise cinsel istismara maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğunu belirlenmiştir (Finkelhor, 1987; Gibb Brandon, Chelminski, & Zimmerman, 2007; Scher, Forde, McQuaid, & Stein, 2004).

Çocuk istismarı için alt sosyoekonomik düzey risk grubu oluşturmaktadır. Brown ve ark. (1998) çalışmasında da, çocuk istismarı için alt sosyoekonomik düzey risk faktörü olarak belirtilmiştir. Aydın ve İşmen'in (2003) araştırmasında gelir düzeyi düşük olan grubun çocukluk travmalarına, gelir düzeyi yüksek olan grup ise daha çok fiziksel istismara maruz kaldığını belirlemiştir, fakat cinsel istismar açısından ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Oral ve ark. (2001) istismara uğrayan çocukların ailelerinin %52'sinin sosyoekonomik düzeyinin alt olduğunu belirlemişlerdir. Ekolojik/etiklemsel modele göre, alt sosyoekonomik düzeyde olmak, düşük ebeveyn eğitimi ve işsizlik, ailenin kaynaklarını azaltarak ve ebeveyn üzerindeki stresi artırarak istismarın artışına neden olmaktadır (Belsky, 1980; Cicchetti & Lynch, 1993).

Aile yapısı çocuk istismarı ile ilişkili diğer bir risk faktörüdür. Çocuk istismarının, parçalanmış ailelerin çocukları arasında daha yaygın olduğu ve bir risk faktörü olduğu saptanmıştır (Derakhshpour, Shahini, Hajebi, Vakili, & Yazdi, 2017). Başka bir araştırmada da parçalanmış aile tipinin, çocuk istismarına sebep olabilecek bir risk faktörü olduğu belirlenmiştir (Brown et al., 1998). Oral ve ark. (2001) yaptığı çalışmada ise çocuk istismarı tanısı alan olguların ailelerinin %42'sinin parçalanmış aile olduğu belirlenmiştir.

Yapılan bir çalışmada, çocuk sayısı fazla olan annelerin fiziksel ihmal ve istismar davranışında buldukları saptanmıştır (Güler, Uzun, Boztaş, & Aydoğan, 2002). Ezen ve Açıkgöz (2017)'ün çalışmasında da, çocuk sayısı arttikça annelerin çocuklarını örseleme sıklığının arttığını tespit etmişlerdir.

Birçok araştırmada, ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olması çocuk istismarı açısından diğer bir risk faktörü oluşturduğunu göstermektedir (Güler et al., 2002; Thornberry et al., 2014). Ebeveynlerin eğitimi, çocuklarıyla iletişim kurma yeteneğini artırması nedeniyle, istismar için koruyucu bir faktör olabilir (Derakhshpour et al., 2017). Oral ve ark. (2001) aynı şekilde istismar davranışı gösteren anne-babaların %60'mın ise eğitim seviyesinin düşük olduğu belirlenmiştir. Brown ve ark. (1998) annelerin eğitim düzeyinin düşük olmasının, istismar olgularında risk faktörü olduğu saptanmıştır. Viola ve ark. (2016) düşük eğitim seviyelerinin kötü yaşam standartlarına ve kötü muamele riskinin artmasına yol açabileceğini belirtmiştir.

Uzun süre yaşanılan yer bakımından, köyde büyüyenlerin duygusal istismar açısından en dezavantajlı grup oldukları, bununla birlikte, fiziksel ve cinsel istismar ile karşılaşma durumunun farklılaşmadığı belirlenmiştir (Aydın & İşmen, 2003).

Bu çalışma, öğrenci hemşirelerin çocukluk çağı travma yaşantılarını araştıran bir çalışma sonucuna ulaşılmaması sonucunda planlanmıştır. Yapılan çalışmalar daha çok hemşirelerin istismar bilgi ve tutum düzeylerini ölçmeye yöneliktir (Arıkan, Yaman, & Çelebioğlu, 2000; Kocaer, 2006). Bu özden giderek bu çalışmanın amacı, bir Vakıf Üniversitesinin hemşirelik lisans programında okuyan öğrencilerin yaşadıkları çocukluk çağı travmalarının bazı sosyo-demografik özelliklere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen verilerin,

çocukluk döneminde travma yaşıyan hemşirelik öğrencilerinin şu anki yaşantılarına ilişkin iyileştirme stratejilerinin geliştirilmesine rehber olacağı düşünülmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma, tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Araştırma Soruları

- Hemşire öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalaması, cinsiyete göre farklı mıdır?
- Hemşire öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalaması, algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre farklı mıdır?
- Hemşire öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalaması, aile tipine göre farklı mıdır?
- Hemşire öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalaması, kardeş sayısına göre farklı mıdır?
- Hemşire öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalaması, ebeveynlerinin eğitim durumuna göre farklı mıdır?
- Hemşire öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalaması, hayatlarının büyük bölümünü geçirdikleri yerlere göre farklı mıdır?

Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı değişken; Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalaması

Bağımsız değişkenler; bazı sosyo-demografik özellikler (Cinsiyet, algılanan sosyo-ekonomik düzey, aile tipi, kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim durumu, yaşamının büyük bölümünü geçirdiği yer)

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, bir Vakıf Üniversitesinin Hemşirelik Fakültesi'nde okuyan hazırlık sınıfı, 1. sınıf, 3.sınıf ve 4. sınıf öğrencilerinde yapılmıştır. Müfredat değişikliği nedeniyle 2. sınıf öğrencisi bulunmamaktadır. Araştırma Şubat-Ekim 2018 tarihleri arasında yürütölmüş olup, bu ölçeğin verileri Mayıs-Haziran 2018 aralığında toplanmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, bir Vakıf Üniversitesinin Hemşirelik Fakültesi'nde öğrenim gören öğrenim gören hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur. Bunlar; hazırlık sınıfı (34 kişi), 1. sınıf (24 kişi), 3. sınıf (34 kişi) ve 4. sınıf (26 kişi) öğrencileri, toplam 121 kişi (17 erkek, 104 kadın)'dir. Araştırmada herhangi bir örneklem yöntemi kullanılmamış olup, tüm öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmamıza 118 (% 97.5) öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin üçü çalışmaya katılmamıştır. Veriler toplandıktan sonra geriye dönük power analizi yapılmış olup, araştırmanın 0.85 güçte olduğu bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında sosyo-demografik özellikleri içeren "Kişisel Bilgi Formu" ve "Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği" olmak üzere iki form kullanılmıştır. Araştırmanın verileri yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmış olup, yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet, yaş, algılanan sosyo-ekonomik düzeyi, aile tipi, kardeş sayısı ve ebeveynlerinin eğitim durumu değişkenlerini içeren sosyo-demografik bilgileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Algılanan sosyo-ekonomik düzeye ilişkin veri, kişinin algısını göstermekte (alt,orta ve üst) olup, bir soru ile belirlenmiştir.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Bernstein ve ark. (2003) tarafından geliştirilen Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği toplam 28 sorudan oluşmuştur. Ölçeğin orijinal formunda alt boyutlarının cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları duygusal istismar alt boyutunda .88, fiziksel istismar alt boyutunda .81, cinsel istismar alt boyutunda .93, duygusal ihmal alt boyutunda .88, fiziksel ihmal alt boyutunda .68'dir. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını ilk olarak Şar ve ark. (2012) yapmışlardır. Ölçek, 28 maddeden oluşmakta, 5'li likert tipinde bir ölçme aracıdır. Hiçbir zaman (1), nadiren (2), kimi zaman (3), sık olarak (4) ve çok sık (5) şeklinde yanıtlanmaktadır. Ölçeğin; fiziksel istismar (9., 11., 12., 15. ve 17. maddeler), cinsel istismar (20., 21., 23., 24. ve 27. maddeler), duygusal istismar (3., 8., 14., 18. ve 25. maddeler), fiziksel ihmal (1., 4., 6., 2. ve 26. maddeler) ve duygusal ihmal (5., 7., 13., 19. ve 28. maddeler) olmak üzere beş alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 25, en yüksek puan ise 125'tir. Ölçeğin kesme değeri olmayıp, ölçekten alınan puanın artması, çocukluk döneminde yaşanan istismar yaşantılarının yoğunlaştığı anlamını taşır. Ölçekte 2., 5., 7., 13., 19., 26. ve 28. maddelerin ters puanlanması gerekmekte olup, kontrol amacı taşıyan 3 madde (10., 16. ve 22. maddeler) puanlamaya dahil edilmemektedir. Çünkü bu üç madde yalnızca travmanın inkarını ölçmekte olup, toplam puanı etkilememektedir. Minimizasyon puanını hesaplamak için bu üç maddenin her birinden alınan sadece 5 puan (en yüksek) cevapları hesaba katılır ve bunların hepsi 1 puan olarak sayılır. Bunların toplanması ile 0-3 puan arasında bir minimizasyon puanı elde edilir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanmasında ölçekte ve alt ölçeklerde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (Şar et al., 2012). Şar ve ark. (2012) çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlılık değeri 0.93 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada, Cronbach alfa değeri 0.75 olarak belirlenmiştir.

Araştırma Etik Yönü

Araştırmada kullanılacak olan Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği için, yazarlardan ölçek izni alınmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için Üniversitenin Etik Kurulundan etik kurul onayı (Karar No: 2018.115.IRB3.080), araştırmanın yapıldığı Hemşirelik Fakültesinden kurum izni (Sayı: 19548373-605.01-69) ve araştırmaya katılan öğrencilerden sözlü ve yazılı onam alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi, SPSS v.24 programında analiz edilmiştir. Tanımlayıcı özellikler, sayı ve yüzde kullanılarak gösterilmiştir. Veriler homojen dağılmadığı için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında non-parametrik Mann-Whitney U testi veya Kruskal-Wallis H Testi kullanılmıştır. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için, Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U testi yapılmıştır. Anlamli çıkan veriler için, çoklu regresyon analizi yapılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaş ortalaması 20.57 ± 1.40 olup, %85.6'sı kadın, %92.4'ünün algılanan sosyoekonomik düzeyi orta olduğu belirlenmiştir. Aile tipine

bakıldığında %78.9'u çekirdek aileye sahip olup, %63.6'sı tek çocuk veya iki kardeştir. Öğrencilerin annelerinin %40.7'si ilkokul, babalarının %31.4'ü ise üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahiptir. Yaşamının büyük bölümünü büyükşehirde geçirenler ise %43.2'sini oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklere Göre Dağılımı (n=118)

Özellikler	n	%
Yaş		
Yaş ortalaması= 20.57±1.40		
Cinsiyet		
Kadın	101	85.6
Erkek	17	14.4
Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey		
Alt	6	5.1
Orta	109	92.4
Üst	3	2.5
Aile Tipi		
Çekirdek	93	78.9
Geniş	20	16.9
Parçalanmış	5	4.2
Kardeş Sayısı (Kendisi Dahil)		
1-2	75	63.6
3-4	37	31.3
5 ve üzeri	6	5.1
Annelerin Eğitim Durumu		
Okuryazar değil/Okuryazar	5	4.2
İlkokul	48	40.7
Ortaokul	15	12.7
Lise	36	30.5
Üniversite ve üzeri	14	11.9
Babaların Eğitim Durumu		
Okuryazar/ İlkokul	28	23.7
Ortaokul	17	14.4
Lise	36	30.5
Üniversite ve üzeri	37	31.4
Yaşamının Büyük Bölümünü Geçirdiği Yer		
Köy/Kasaba	8	6.8
İlçe	27	22.9
İl	32	27.1
Büyükşehir	51	43.2
Toplam	118	100

Öğrencilerin ölçek ve alt gruplarından aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 2’de gösterilmektedir. Ölçek alt gruplarından alınan puan ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla; fiziksel istismar 5.85 ± 1.62 , cinsel istismar 5.66 ± 1.37 , duygusal istismar 7.29 ± 2.60 , fiziksel ihmal 6.55 ± 1.91 ve duygusal ihmal 8.90 ± 3.91 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin genel ölçekten aldıkları puan ortalaması ve standart sapması ise 34.27 ± 9.15 ’dir (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelik Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Gruplarının Puan Ortalamaları, Minimum ve Maksimum Değerleri (n=118)

Alt Ölçekler ve Genel Ölçek	X±SS	Min.	Maks.
Fiziksel İstismar	5.85±1.62	5	15
Cinsel İstismar	5.66±1.37	5	11
Duygusal İstismar	7.29±2.60	5	16
Fiziksel İhmal	6.55±1.91	5	13
Duygusal İhmal	8.90±3.91	5	23
Genel Ölçek	34.27±9.15	25	76

Öğrencilere ait bazı sosyo-demografik özellikler ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalamasının karşılaştırılması Tablo 3’de gösterilmiştir. Erkek öğrencilerin ölçek puan ortalaması yüksek bulunmuş olup, öğrencilerin cinsiyeti ile ölçekten aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($U=587.500$; $p<0.05$). Katılımcıların cinsiyeti ile yalnızca duygusal istismar alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($U=539.000$; $p=.012$).

Algılanan sosyo-ekonomik düzeyin düşmesi ile birlikte ölçek puanlarında artış saptanmış olup, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($KW(x^2)=12.715$; $p<0.01$). Gruplar arası farklılığın nereden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U testi yapılmış olup, alt sosyo-ekonomik düzeydeki grubun toplam ölçek puanını etkilediği belirlenmiştir. Algılanan sosyo-ekonomik düzey ile duygusal istismar ($KW=12.538$; $p=.002$), fiziksel ihmal ($KW=12.869$; $p=.002$) ve duygusal ihmal ($KW=7.723$; $p=.021$) alt ölçek puan ortalamaları arasında fark istatistiksel olarak anlamlı olup, bu üç alt ölçekte de farklılığın alt sosyo-ekonomik düzeydeki gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin aile tipi ile ölçek puan ortalamaları arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($KW(x^2)=15.236$; $p<0.01$). Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U testi sonucunda, aile tipinde farklılığın çekirdek aile yapısından kaynaklandığı saptanmıştır. Aile tipi ile fiziksel istismar ($KW=17.973$; $p=.000$), duygusal istismar ($KW=13.905$; $p=.001$), fiziksel ihmal ($KW=14.380$; $p=.001$) ve duygusal ihmal ($KW=11.616$; $p=.003$) alt ölçek puanları arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Fiziksel ve duygusal istismar puanlarındaki farkın çekirdek aile yapısından, fiziksel ve duygusal ihmal puanında ise farkın parçalanmış aileden kaynaklandığı saptanmıştır.

Öğrencilerin kardeş sayısı ile ölçek puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($KW(x^2)=0.690$; $p>0.05$). Alt ölçek puan ortalamaları ile kardeş sayıları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$).

Öğrencilerin annelerinin ($KW(x^2)=4.982$; $p>0.05$) ve babalarının ($KW(x^2)=6.253$; $p>0.05$) eğitim düzeyi ile genel ve alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Öğrencilerin yaşamlarını köy/kasabada geçirenlerin ölçek puan ortalaması daha yüksek, büyükşehirde yaşayanların daha düşük bulunmuştur, ancak istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır (KW (χ^2)= 5,879; $p>0.05$).

Tablo 3. Hemşirelik Öğrencilerinin Bazı Özellikleri İle Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (n=118)

DEĞİŞKENLER		Genel Ölçek X±SS	Fiziksel İstismar X±SS	Cinsel İstismar X±SS	Duygusal İstismar X±SS	Fiziksel İhmal X±SS	Duygusal İhmal X±SS
Cinsiyet	Kadın	33.78±9.25	5.73±1.50	5.64±1.37	7.10±2.61	6.50±1.87	8.79±3.97
	Erkek	37.23±8.15	6.58±2.15	5.76±5.66	8.41±2.31	6.88±2.31	9.58±3.57
	U	587.500	676.000	830.500	539.000	729.500	721.00
	P	.037*	.094	.784	.012*	.299	.285
Algılanan Sosyoekonomik Düzye	Alt	50.66±17.39	8.50±4.18	6.83±2.56	12.00±3.63	9.83±2.78	13.50±6.15
	Orta	33.61±7.69	5.73±1.28	5.61±1.29	7.09±2.31	6.42±1.70	8.75±3.64
	Üst	25.66±1.15	5.00±0.00	5.00±0.00	5.33±0.57	5.00±0.00	5.33±0.57
	KW	12.715	4.016	3.228	12.538	12.869	7.723
P	.002**	.134	.199	.002**	.002**	.021*	
Aile Tipi	Çekirdek	32.55±7.46	5.52±1.19	5.58±1.27	6.84±2.28	6.26±1.64	8.33±3.53
	Geniş	37.65±8.64	6.75±1.74	5.90±1.71	8.15±2.23	7.00±2.12	9.85±3.49
	Parçalanmış	52.80±16.08	8.40±3.97	6.20±1.78	12.20±4.14	10.20±1.92	15.80±5.63
	KW	15.236	17.973	1.565	13.905	14.380	11.616
P	.000**	.000**	.457	.001**	.001**	.003**	
Kardeş Sayısı (Kendisi dahil)	1-2	34.14±9.74	5.81±1.61	5.60±1.25	7.45±2.82	6.42±1.89	8.85±4.09
	3-4	34.45±8.38	5.94±1.73	5.78±1.68	6.94±2.13	6.83±2.03	8.94±3.73
	5 ve üzeri	34.83±6.85	5.83±1.32	5.66±0.81	7.50±2.73	6.50±1.37	9.33±3.14
	KW	0.690	0.024	0.980	0.574	1.693	0.481
P	.708	.988	.613	.750	.429	.786	
Annelerin Eğitim Durumu	Okuryazar değil/Okuryazar	36.00±5.78	5.80±1.09	5.60±0.89	7.60±2.07	7.00±1.58	10.00±3.00
	İlkokul	36.04±11.39	6.00±2.03	5.62±1.52	7.85±3.29	6.85±2.30	9.70±4.27
	Ortaokul	31.46±8.04	5.86±1.88	5.40±1.05	6.46±1.95	6.06±1.75	7.66±3.67
	Lise	33.58±6.43	5.69±1.06	5.80±1.34	7.16±2.00	6.36±1.55	8.55±3.13
	Üniversite ve üzeri	32.42±8.13	5.78±1.25	5.71±1.48	6.50±1.74	6.42±1.50	8.00±4.70
	KW	4.982	0.987	2.042	3.561	2.245	7.042
P	.289	.912	.728	.469	.691	.134	
Babaların Eğitim Durumu	Okuryazar/ İlkokul	38.32±11.01	6.21±1.89	5.92±1.92	8.64±3.34	7.17±2.41	10.35±4.17
	Ortaokul	34.64±12.29	5.94±2.43	5.70±1.10	7.47±2.96	6.94±2.19	8.58±4.83
	Lise	32.80±7.48	5.58±1.29	5.33±1.06	6.97±2.24	6.33±1.69	8.58±3.36
	Üniversite ve üzeri	32.48±6.42	5.81±1.22	5.75±1.25	6.51±1.66	6.13±1.39	8.27±3.61
	KW	6.253	2.316	5.389	7.221	3.322	5.676
	P	.100	.509	.145	.065	.345	.128
Yaşamının Büyük Bölümünü Geçirdiği Yer	Köy/Kasaba	40.62±9.56	6.50±2.32	6.25±2.05	8.75±2.12	8.12±2.47	11.00±4.59
	İlçe	35.81±12.76	6.18±2.25	5.55±1.36	8.07±3.44	6.70±2.25	9.29±4.74
	İl	34.90±9.33	5.84±1.64	5.81±1.57	7.09±2.53	6.75±2.01	9.40±4.26
	Büyükşehir	32.07±5.61	5.58±0.96	5.52±1.11	6.78±2.05	6.11±1.38	8.05±2.86
	KW	5.879	1.101	1.347	6.359	7.384	3.552
	P	.118	.777	.718	.095	.061	.314

KW: Kruskal Wallis H, U: Mann Whitney U; * $p<0.05$, ** $p<0.01$

Cinsiyet, algılanan sosyoekonomik düzey ve aile tipi olmak üzere üç bağımsız değişkenin çocukluk çağı travmalarını ne ölçüde etkilediğini belirlemek amacı ile çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 4). Çocukluk çağı travmalarının %32.4'ünü algılanan sosyo-ekonomik düzey ve aile tipi değişkenlerinin açıkladığı belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmalarını algılanan sosyo-ekonomik düzey %16.9 (Adj R²=.169) ve aile tipi %19.4 (Adj R²=.194) oranında etkilemektedir. Ancak, yapılan analiz sonucunda cinsiyetin çocukluk çağı travmaları puanına anlamlı bir etkisi olmadığı belirlenmiştir (t=1.176, p=.242). Yapılan analiz sonuçları, çocukluk çağı travmalarını saptamak için kullanılan modelin anlamlı olduğunu belirlemiştir (F=19.724, p<0.001).

Tablo 4. Çocukluk Çağı Travmaları İçin Çoklu Regresyon Analizi

	B	SH	β	t	p	Düzeltilmiş R ²	F
Sabit	45.989	6.319		7.277	.000*	.324	19.724
Cinsiyet	2.343	1.992	0.090	1.176	.242	.009	
Algılanan Sosyoekonomik Düzey	-11.743	2.556	-0.354	-4.577	.000*	.169	
Aile Tipi	7.015	1.334	0.403	5.257	.000*	.194	

p=0.001*, SH= Standart hata

TARTIŞMA

Çalışmamızda öğrencilerin, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalaması 34.27±9.15 olarak belirlenmiştir. Bu bulgu, Güneri Yöyen (2017)'in 530 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalaması (34.86±9.22) ile o benzerlik göstermektedir. Çin'de 485 öğrenci ile yapılan çalışmada da, Çocukluk Çağı Travmaları puan ortalaması 38.32±9.41 olarak bulunmuştur (Li et al., 2014). Çalışmamızdaki bu bulgu, ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan dikkate alındığında, hemşirelik öğrencilerinin çocukluk çağı travmalarının düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Çalışmamızdaki alt ölçek puan ortalamalarına bakıldığında; en yüksek puan ortalaması duygusal ihmal, en düşük cinsel istismar olarak saptanmıştır. Çocukluk Çağı Travma Ölçeğinin kullanıldığı dünya çapındaki bir meta-regresyon analizinde alt ölçekler puan ortalamaları, en yüksek duygusal ihmal ve en düşük cinsel istismar olarak belirlemişlerdir (Viola et al., 2016). Güneri Yöyen (2017)'in çalışmada da duygusal ihmal alt ölçeği en yüksek puan ortalamasına sahip iken, fiziksel istismar alt ölçeğinin en düşük puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. Çin'de öğrenciler ile yapılan bir meta-analizde de, alt ölçek puan ortalamaları en yüksek duygusal ihmal olduğu saptanmıştır (Li et al., 2014). Yukarıdaki çalışmalar, bizim çalışma sonuçlarımız ile paralellik göstermektedir.

Çalışmamızda, erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre çocukluk çağı travmalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı ölçeğin kullanıldığı başka bir çalışmada da, kadınlara oranla erkeklerin, çocukluk çağı travmaları ölçek puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Güneri Yöyen, 2017). Çin'de 485 öğrenci ile yapılan bir çalışmada, erkeklerin genel ölçek ve ölçek alt boyutlarından fiziksel ihmal, fiziksel istismar, cinsel istismar ve duygusal istismar puanlarının kızlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Li et al., 2014). Bizim çalışmamızda da, beş alt ölçekte de puan ortalamaları erkeklerde daha yüksek olarak belirlenmiştir. Türkkkan ve Odacı (2018)'nin çalışmada, erkek öğrencilerin cinsel ve duygusal istismar puan ortalamaları kızlara göre daha yüksek bulunmuştur. Zeren ve ark. (2012) çalışmada da, erkeklerin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kızlara oranla daha yüksek

olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, Bostancı ve ark. (2006) çalışmasında, örselenme yaşantıları cinsiyete göre değişmediğini saptamışlardır. Bu çalışmadaki fark, erkeklerin çocukluklarında daha hareketli ve dik başlı olmaları nedeniyle kötü muameleye maruz kalmış olabilecekleri ile birlikte, kız öğrencilerin verdikleri yanıtlarda kendilerini yeterince ifade edememelerinden kaynaklanmış olabilir.

Çalışmamızda, öğrencilerin algılanan sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça hemşirelik öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları azalmaktadır. Ayrıca, tüm alt ölçeklerin puan ortalamaları, alt sosyoekonomik düzeye sahip grupta daha yüksek bulunmuştur. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği puan ortalamaları en yüksek olan grup, ailelerinin gelir düzeyi düşük kişilerdir (Zeren et al., 2012). Aydın ve İşmen'in (2003) çalışmasında da, araştırmaya katılan erkeklerin çocukluk çağı örselenme yaşantılarını gelir düzeyinin etkilediği saptanmıştır. Buna karşın, Bostancı ve ark. (2006) üniversite öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile katılımcıların çocukluk çağı travmaları arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir. Alt düzey sosyo-ekonomik gelire sahip olan ebeveynler, çocuklarının gereksinimlerini karşılamakta zorluk yaşadıkları için hayal kırıklığına uğramalarına, üzüntü duymalarına ve agresif davranmalarına neden olup, çocuklarına kötü muameleme de bulunmaları açısından bir tetikleyici olduğu düşünülebilir.

Parçalanmış aile tipine sahip olan öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puanları daha yüksek olarak belirlenmiştir. Bostancı ve arkadaşları (2006) çalışmalarında da, araştırmamızla benzer sonuçlar bulmuşlardır. Erükçü Akbaş (2014)'ın çalışmasında ise, aile tipi ile cinsel ve fiziksel istismar arasında bir ilişki saptanmamışken, duygusal istismar ile arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca, parçalanmış bir aile de çocuğun bakımından sorumlu ebeveynin yaşamış olduğu ekonomik ve sosyal sıkıntılara bağlı olarak kötü muamele uygulayabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin Çocukluk Çağı Travma puan ortalamaları, kardeş sayılarına göre bir farklılık göstermediği saptanmış olup, birçok araştırma (Bostancı et al., 2006; Erükçü Akbaş, 2014; Zeren et al., 2012) bulguları da çalışmamızı destekler niteliktedir.

Çalışmamızda, ebeveynlerin eğitim durumunun, öğrencilerin çocukluk çağı travmalarına etkisi olmadığı saptanmıştır. Türkkın&Odacı (2018)'nın 703 lise öğrencisi ile Zeren ve arkadaşlarının (2012) 150 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmalarda, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin öğrencilerin çocukluk çağı örselenme yaşantılarını etkilemediği saptanmıştır. Aynı biçimde sonuçlar, Bostancı ve arkadaşlarının (2006) çalışması ile paralellik göstermektedir, ancak babaların eğitim düzeyinin çocukluk çağı travmalarını etkilediği belirlenmiştir. Eğitim düzeyi düşük olan ebeveynler, fiziksel ya da sözel cezaları disiplin olarak uygulayabilirler. Aynı zamanda, çocuğa uyguladığı kötü davranışların sonuçlarının farkında olmamasına bağlı istismar davranışında bulunabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin çocukluk çağı travmaları yaşamlarının büyük kısmını köyde geçirenlerde en yüksek, büyükşehir de geçiren öğrencilerde ise en düşük olarak belirlenmiş olup, Aydın & İşmen (2003) ve Örsel, Karadağ, Kahiloğulları, & Akgün Aktaş (2011)'ın çalışmalarında da uzun süre yaşanan yerin çocukluk örselenme yaşantılarını etkilediğini belirlemişlerdir. Çalışmamıza katılan öğrencilerin yaklaşık yarısının yaşamlarının büyük bölümünü büyükşehirde geçirdiği saptanmış olup, kültürel ve yöresel farklılar, ailelerin çocuklarına olan istismar davranışlarını etkileyebileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, araştırmanın yapıldığı hemşirelik öğrencilerinin ölçekten aldıkları minimum ve maksimum puanlar dikkate alındığında, çocukluk çağı travmalarının düşük olduğu söylenebilir. Öğrencilerin çocukluk çağı travma yaşantılarını “cinsiyet, algılanan sosyo-ekonomik düzey ve aile tipi” olmak üzere üç bağımsız değişken ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. Erkekler kızlara oranla çocukluk çağında daha fazla kötü muamele davranışı ile karşılaşmışlardır. Çocukluk çağı kötü muamelesine maruz kalanların en fazla parçalanmış aile tipine sahip olan öğrenciler olarak saptanmıştır. Ayrıca, sosyo-ekonomik durumu alt düzey olanlar, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydekilere göre çocukluk çağında kötü muamele davranışlarına daha fazla maruz kalmışlardır. Yapılan regresyon analizinde çocukluk çağı travmalarının %32.4’ünü algılanan sosyoekonomik düzey ve aile tipi değişkenlerinin açıkladığı belirlenmiştir. Çocukluk çağında karşılaşılan istismar yalnızca kötü muameleye maruz kalmakla sonlanmamaktır. Hemşirelik öğrencilerinin çocukluk çağında yaşamış olduğu travma sağlıklarına ve psikolojisine birçok yönden olumsuzluklar yaşatmaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre şu önerilerde bulunulabilir;

- * Travmaya maruz kaldığı saptanan öğrencilerin Hemşirelik Fakültesi iş birliğiyle, mezuniyet öncesi ve sonrası yakın takip edilmeleri; bu öğrenciler için hemşire ve psikoloğun da yer aldığı iyileştirme ve destek programları yapılması; erkek, alt sosyoekonomik düzey ve parçalanmış ve geniş aile tipine sahip öğrencilerin bu konuda doğru ve yeterli bilgilenmeleri adına eğitim programları düzenlenmesi,
- * Bu çalışmanın, ülkemizdeki tüm hemşirelik fakülte ve yüksekokullarında yapılarak, hemşirelik öğrencilerinin çocukluk çağı travma prevalansının saptanması (Prevalans araştırması),
- * Tüm hemşirelik fakülte ve yüksekokullarında öğrencilere yönelik iyileştirme ve destek programlarının yapılması önerilir.

KAYNAKLAR

- Arıkan, D., Yaman, S., & Çelebioğlu, A. (2000). Çocuk ihmali ve istismari konusunda hemşirelerin bilgileri. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 3(2), 29-35.
- Aydın, O., & İşmen, E. (2003). 18-25 yaş grubu erkeklerde çocukluk çağı örselenme yaşantısının incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18, 7-20.
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: an ecological integration. *Am Psychol*, 35(4), 320-335.
- Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L., Foote, J., Lovejoy, M., Wenzel, K., . . . Ruggiero, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *The American journal of psychiatry*, 151(8), 1132-1136.
- Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., . . . Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse Negl*, 27(2), 169-190.
- Bilim, G. (2012). Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları: Duygu Düzenleme, Kişiler Arası Tarz ve Genel Psikolojik Sağlık Açısından Bir İnceleme. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*

- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N., & Güneysu, S. (1991). 4-12 yaşları arasında 16100 çocukta örselenme durumları ile ilgili bir inceleme. Çocuk istismarı ve ihmali, çocukların kötü muameleden korunması I. Ulusal Kongresi Kitabı. Ankara.
- Bostancı, N., Albayrak, B., Bakoğlu, İ., & Çoban, Ş. (2006). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 44(2), 100-106.
- Bozgün, K., & Pekdoğan, S. (2017). Öğretmen Adaylarının Çocukluk Çağı Örselenmeleri İle Psikolojik İyi Olmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12(4), 111-126.
- Brown, J., Cohen, P., Johnson, J. G., & Salzinger, S. (1998). A longitudinal analysis of risk factors for child maltreatment: findings of a 17-year prospective study of officially recorded and self-reported child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 22(11), 1065-1078. doi:[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(98\)00087-8](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(98)00087-8)
- Cicchetti, D., & Lynch, M. (1993). Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment: consequences for children's development. *Psychiatry*, 56(1), 96-118.
- Derakhshanpour, F., Shahini, N., Hajebi, A., Vakili, M. A., & Yazdi, A. S. H. (2017). Demographic characteristics and risk actors of children and parents in child abuse subtypes: Findings from a psychosocial support department. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 19(6), 481-490.
- Erükçü Akbaş, G. (2014). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları: ankara altındağ ve çankaya örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(2), 75-96.
- Erükçü, G. (2013). Farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenlerin çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Ezen, M., & Açıkgöz, A. (2017). Çocukların örselenmesine annelerin örselenme yaşantısının etkisi. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 6(3), 13-21.
- Finkelhor, D. (1987). *The Trauma of Child Sexual Abuse Two Models* (Vol. 2).
- Gibb Brandon, E., Chelminski, I., & Zimmerman, M. (2007). Childhood emotional, physical, and sexual abuse, and diagnoses of depressive and anxiety disorders in adult psychiatric outpatients. *Depression and Anxiety*, 24(4), 256-263. doi:10.1002/da.20238
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., & Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *CÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.
- Güneri Yöyen, E. (2017). Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 267-282.
- Harris, A. E., & Curtin, L. (2002). Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cognitive Therapy and Research*, 26(3), 405-416.
- Kalkan, M., & Özbek, S. K. (2011). Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ergenlerdeki Flört Kaygısını Yordar Mı? *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(1), 35-44.

- Kocaer, Ü. (2006). Hekim ve hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmeline yönelik farkındalık düzeyleri. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*
- Li, X., Wang, Z., Hou, Y., Wang, Y., Liu, J., & Wang, C. (2014). Effects of childhood trauma on personality in a sample of Chinese adolescents. *Child Abuse & Neglect, 38*(4), 788-796. doi:<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.09.002>
- May-Chahal, C., & Cawson, P. (2005). Measuring child maltreatment in the United Kingdom: a study of the prevalence of child abuse and neglect. *Child abuse & neglect, 29*(9), 969-984.
- McGinn, L. K., Cukor, D., & Sanderson, W. C. (2005). The relationship between parenting style, cognitive style, and anxiety and depression: Does increased early adversity influence symptom severity through the mediating role of cognitive style? *Cognitive Therapy and Research, 29*(2), 219-242.
- Molnar, B. E., Buka, S. L., & Kessler, R. C. (2001). Child sexual abuse and subsequent psychopathology: results from the National Comorbidity Survey. *American Journal of Public Health, 91*(5), 753-760.
- Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ates, N., Cetin, G., . . . Tiras, B. (2001). Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child abuse & neglect, 25*(2), 279-290. doi:[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00241-6](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00241-6)
- Oral, Ü. K., Engin, P., & Büyükyazıcı, Z. (2010). *Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile içi Şiddet Araştırması*. Erişim adresi: <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf>
- Örsel, S., Karadağ, H., Karaoğlan Kahiloğulları, A., & Akgün Aktaş, E. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 12*(2), 130-136.
- Özmert, E. N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 49*(3), 256-273.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet: Der Yayınları*.
- Scher, C. D., Forde, D. R., McQuaid, J. R., & Stein, M. B. (2004). Prevalence and demographic correlates of childhood maltreatment in an adult community sample. *Child Abuse Negl, 28*(2), 167-180. doi:10.1016/j.chiabu.2003.09.012
- Şar, V., Öztürk, E., & İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı Ruhsal Travma ölçeğinin Türkçe Uyarlamasının Geçerlilik ve Güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri, 32*(4), 1054-1063. doi:10.5336/medsci.2011-26947
- Tencer, H. (2002). Verbal and emotional abuse as predictors of change in close friendship in early adolescence. *Society For Research In Adolescence, 4*, 771-779.
- Thimm, J. C. (2010). Mediation of early maladaptive schemas between perceptions of parental rearing style and personality disorder symptoms. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 41*(1), 52-59.
- Thornberry, T. P., Matsuda, M., Greenman, S. J., Augustyn, M. B., Henry, K. L., Smith, C. A., & Ireland, T. O. (2014). Adolescent Risk Factors for Child Maltreatment. *Child Abuse & Neglect, 38*(4), 706-722. doi:10.1016/j.chiabu.2013.08.009

- Tirali, R. E., Oğuz, Y., & Soydan, S. S. (2014). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Oral Bulguları. *Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 24(3), 154-157.
- Tıraşçı, Y., & Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.
- Türkkan, T., & Odacı, H. (2018). Liseli ergenlerde çocukluk çağı örselenme yaşantılarının cinsiyet, gelir düzeyi ve ebeveyn eğitim durumuna göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 71-89.
- U.S. Department of Health & Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children , Youth and Families, Children's Bureau. (2018). *Child Maltreatment 2016*. Erişim adresi: <https://www.acf.hhs.gov/cb/research-data-technology/statistics-research/child-maltreatment>.
- Viola, T. W., Salum, G. A., Kluwe-Schiavon, B., Sanvicente-Vieira, B., Levandowski, M. L., & Grassi-Oliveira, R. (2016). The influence of geographical and economic factors in estimates of childhood abuse and neglect using the Childhood Trauma Questionnaire: A worldwide meta-regression analysis. *Child abuse & neglect*, 51, 1-11. doi:<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.11.019>
- Walker, C. E., Bonner, B. L., & Kaufman, K. L. (1988). *The physically and sexually abused child: Evaluation and treatment*: Pergamon Press.
- WHO. (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*: World Health Organization.
- WHO. (2013). European report on preventing child maltreatment. Erişim adresi: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0019/217018/European-Report-on-Preventing-Child-Maltreatment.pdf
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Çocukların ihmal-istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi. *Journal of Society & Social Work*, 21(1), 73-83.
- Zeren, C., Yengil, E., Çelikel, A., Arık, A., & Arslan, M. (2012). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. *Dicle Tıp Dergisi*, 39(4), 536-541. doi:10.5798/diclemedj.0921.2012.04.0196